

ПРОЄКТ «ІВАН ФРАНКО - ПОЕТ-ПІСНЯР»

Автор - Олександр ГАЛЯС

«Попри те, що твори Івана Франка вивчають у шкільній програмі, він недооцінений і маловідомий в сучасній Україні. Ба більше, далі перебуває у тіні радянської інтерпретації, його сприймають надто прямолінійно, як вчили у радянських школах»

(Ярослав Грицак, доктор історичних наук).

Насправді, особистість Франка набагато ширша, ніж як автора вірша «Вічний революціонер» та повісті «Борислав сміється». Так само, як і творчість. І не випадково, що саме його вірші досить активно використовують сучасні музиканти для створення своїх пісень. У цьому відношенні з ним не зрівняється жодний український поет-класик.

Франко в дитинстві.

Франко: Що маю сказати їй про себе? Що я народився? Га, цей незначний випадок трапляється з кожним із нас... Що я трохи вчився? Що я любив і страждав? Адже ж і фарисеї роблять те саме, говорячи словами святого письма. А поза цим нема нічого, гідного уваги в моєму житті, крім тієї сверблячки до писання, крім нахилу спостерігати людське життя в його найрізноманітніших проявах, крім тієї ніколи й нічим не заспокоюваної гарячки, яка змушує мене перейматися стражданнями й радощами, думками і мріями інших людей. Але й всі ці патологічні прикмети не є нічим характерним для мене: це, здається, звичайні прикмети письменницького ремесла.

Що в цьому всьому особливого. Чи можна це назвати оригінальним?

На це питання Гете відповідаю: хіба те, що я русин і походжу, правдоподібно, від зукраїнізованих німецьких колоністів, що мій батько був звичайний селянин і робив панщину – не якомусь дідичеві, а цісарсько-королівській камері, не вмів ані читати, ані писати, та, незважаючи на те, був світлою людиною і віддав мене, слабовиту і до селянської праці нездатну дитину, до школи. Вихід з-під селянської стріхи на ширшу, ублічну арену – це у нас досі надзвичайно рідка річ.

Русинами — називали себе українці в Галичині. Польська окупація почала наново ретельно ширити це слово „Русин“, „руський“, забороняючи офіційно вживати слово „українець“, „український“, щоби цим показати, що галицькі українці це „Русини“, щось інше від решти українців. Заміняючи скрізь у творах Франка слова „Русин“, „руський“, „Русь“ на „Українець“, „український“, „Україна“ — залишаємо тут це слово „Русин“, як надто вже специфічне і характерне для тодішніх відносин і людей в Галичині.

Іван Якович Франко народився 27 серпня 1856 року в присілку Війтова гора села Нагуєвичі (нині це Дрогобицький район Львівської області) в родині заможного сільського коваля.

Перша дружина Якова Франка померла. Після її смерті він одружився з іншою, на 30 років молодшою дівчиною зі шляхетського роду Кульчицьких. Коли Іван Франко народився, його батьку було 50 або за 50 років.

Іван Франко був незвичайною, непосидючою й допитливою дитиною. Постійно бігав луками й лісами. Казав про себе, що він – лісова душа, розмовляв із деревами, грибами, тваринами. У лісі бубонів щось собі під ніс – і цим лякав людей. Окрім того, він був сільською дитиною: навчився допомагати по господарству, рибалити, збирати гриби. Любив читати, почав заробляти ще зі школи, коли за гроші допомагав однокласникам у навчанні.

Батько мав життєве кредо: “З людьми і для людей”. Він був ковалем, і кузня слугувала не тільки ремісничим цехом, а й сільським клубом, де люди спілкувалися. Франко слухав там як реальні історії, так і казки. Яків робив великі ставки на освіту сина, інвестував у нього. Тому віддав його навчатися до сусіднього села, де була краща школа, а потім – до гімназії в Дрогобичі. Він тішився його успіхам. Поет згадує, як батька запросили на іспит, на якому нагороджували найуспішніших учнів. Він голосно заплакав, коли почув першим ім’я свого сина. Мати – лірична натура. Вона любила співати. Пізніше Франко записував народні пісні, що, мабуть, було пов’язано саме зі спогадами про матір.

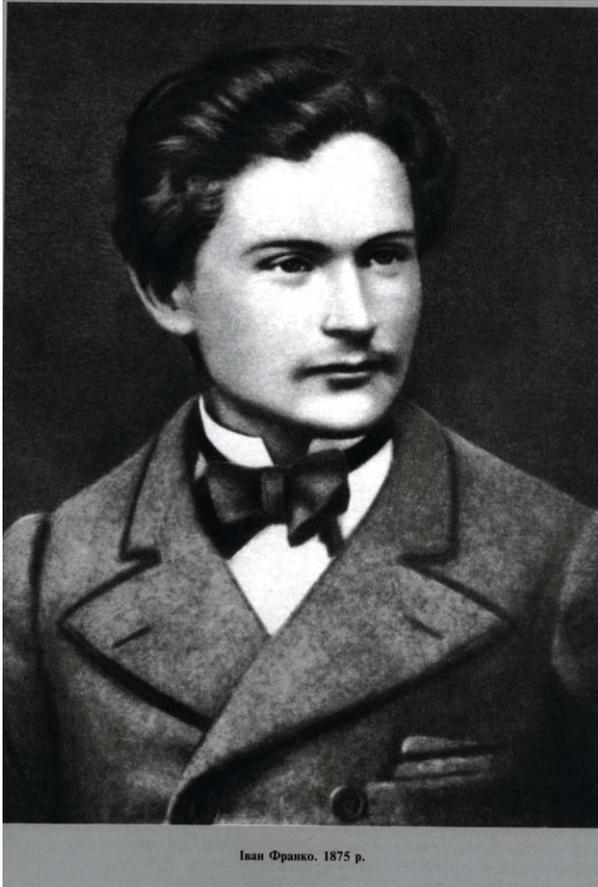
Колись був звичай називати дитину “домашнім” іменем, аби вберегти її від злих духів. Так, Франка кликали “малим Мироном” приблизно до 5 років. Згодом це був улюблений псевдонім Франка: Мугоп, Мирон Сторож, Мирон Ковалишин, Мирон, Мірон.

Обоє батьків рано померли. Коли Іван був 9-річним хлопцем, він втратив батька. Мати швидко вийшла заміж за Гриня Гаврилика, бо мала велике господарство – треба була допомога. Гриня згодом став війтом села Нагуєвичі – був чоловіком статусним, порядним, добрим господарем. Водночас, він допомагав Івану здобувати освіту. Саме він утримував Івана у Львові. Франко завжди згадував про вітчима з повагою.

Згодом від пропасниці померла мати. Франко тоді навчався в гімназії, йому було 16. Він згадує, що коли довідався, що мати помирає, то біг до неї з Дрогобича до Нагуєвичів.

Враження дитинства назавжди лишилися з ним і часто ставали основою для віршів, які же зараз перетворюються на пісні.

[ПІСНЯ «НЕ ЗАБУДЬ» Андрій Подольський](#)

Франко в молодості.

Навчаючись у Дрогобицькій гімназії імені Франца-Йосифа, Франко виявляв феноменальні розумові здібності: міг дослівно цитувати годинну лекцію вчителя, знав напам'ять усього "Кобзаря", багато читав і займався перекладами творів античних авторів, зокрема Софокла та Евріпіда. Тоді ж почав комплектувати власну бібліотеку, яка налічувала майже 500 книжок українською та іншими європейськими мовами. Усього його бібліотека налічувала 12 тисяч примірників.

У 1875 році Франко отримав стипендію і восени вступив на філологічний факультет Львівського університету. Брав участь у діяльності студентського громадсько-культурного товариства "Академический кружок", був його бібліотекарем. З 1874 року друкував перші твори у виданні "кружка" – журналі "Друг", а через 2 роки увійшов до складу його редакційного комітету.

Під впливом Михайла Драгоманова Франко перейшов на радикально зорієнтовані світоглядні позиції. За відносини з цим українським публіцистом, якого галицька поліція вважала головою таємної міжнародної соціалістичної організації, був у липні 1877 року вперше заарештований. Після 7-місячного судового процесу Франка засудили ще на 6 тижнів ув'язнення

Потім він створив вірш «На суді», який через 40 років поклав на реп Степан Бурбан, який часто виступає під псевдо Кашляючий Ед

Степан Бурбан народився 1994 року у Львові. Навчався у школі № 15, згодом закінчив факультет режисури Київського університету культури. Репом почав займатися ще в шкільному віці. Кашляючий Ед - це персонаж з мультфільму «Гей, Арнольд».

Чому ти вибрав саме цей вірш Франка?

Так вийшло, що мені потрібно було зробити сюжет до річниці Франка. Мені дали завдання зняти сюжет, де хтось читає вірш Франка на фоні природи, чи щось таке. Я прийшов додому і почав думати, який вірш вибрати і кого поставити. Почав копатися у віршах Франка і знайшов вірш «На суді». Там слова, які були дуже актуальні. Відразу почав міркувати, хто це буде читати, але не знайшов варіантів. Я знайшов біт, прочитав вірш і зрозумів, що це воно. На наступний день записався, відразу зняв відео і на цьому все. Зараз там 479 тисяч переглядів

[Пісня «НА СУДІ» - Кашляючий Ед](#)

Фото - ОЛЬГА РОШКЕВИЧ

Попри короткий термін покарання, його наслідки для Франка були жахливими. По-перше, людина з судимістю не могла стати вчителем, тож мета навчання в Університеті стала неясною. По-друге, перебуваючи в ув'язненні, Франко сильно застудився – пізніше ця хвороба перейшла в хронічну форму та переслідувала його протягом усього життя. По-третє, священник Михайло Рошкевич (батько Ольги Рошкевич, нареченої Франка) відмовив Івану у сватанні та заборонив дочці бачитися й листуватися зі "злочинцем".

Це кохання виникло ще під час навчання в Дрогобицькій гімназії. Там він вчився з Ярославом Рошкевичем, якому допомагав як репетитор. Якимось чином він поїхав гостювати до друга і його батьків та закохався в сестру Ярослава, Ольгу. Усе йшло до шлюбу, батько Ольги добре сприймав потенційного зятя. Але арешт поламав це. Батько заборонив Ользі не тільки виходити за Франка заміж, а й мати з ним будь-які стосунки. Попри те, що вона пручалася, її віддали заміж за іншого – Івана Озаркевича. Ця історія не мала продовження. Це – вічна любовна драма Франкового життя. І наступні любовні історії – це наслідок того, що в нього було розбите серце.

Франко у костюмі з вишиванкою

4 березня 1880 року заарештований в Коломиї – знову за підозрою у соціалістичній агітації. Три місяці він перебував під вартою до суду, поки його не визнали необґрунтованим. 13 червня 1880 року Франка відправили під конвоем з Коломиї у Нагуєвичі. Враження від цього ув'язнення лягли в основу оповідання "На дні".

Утретє поліція згадала про "соціалістичного агітатора" Франка у зв'язку з приїздом до Львова групи київських українців. 17 серпня 1889 року його заарештували у Львові – слідчі намагались пов'язати соціалізм зі шпигунством на користь Росії. 16 листопада 1889 року був звільнений за відсутністю доказів. Цього разу переживання Франка знайшли відображення в поетичному циклі "Тюремні сонети".

Ці переслідування ще більш радикалізували погляди Франка. Тим що остання третина 19 століття взагалі була бурхливою. Поява Комуністичного маніфесту, Паризька комуна, російські народовольці - вбивство імператора Олександра 2, тощо - частини одного ланцюга. Тому революційні мотиви стають органічною частиною творчості поета.

Франко: Коли, незважаючи на те, почував себе русином і по змозі й силі своїй працюю на Русі, то, як бачиш, шановний читачу, цілком не з причини сентиментальної натури. До цього примушує мене почуття собачого обов'язку. Як син селянина-

русина, вигодований чорним селянським хлібом, працею твердих селянських рук, почуваю обов'язок панщиною всього життя відробити ті шеляги, які видала селянська рука на те, щоб я міг видряпатись на висоту, де видно світло, де пахне воля, де ясніють вселюдські ідеали. Мій руський патріотизм – то не сентимент, не національна гордість, то тяжке ярмо, покладене долею на мої плечі.

Я можу здригатися, можу тихо проклинати долю, що поклала мені на плечі це ярмо, але скинути його не можу, іншої батьківщини шукати не можу, бо став би підлим перед власним сумлінням. І якщо щось полегшує мені нести це ярмо, так це те, що бачу руський народ, який, хоч гноблений, затемнюваний і деморалізований довгі віки, який хоч і сьогодні бідний, недолугий і безпорадний, а все-таки поволі підноситься, відчуває в щораз ширших масах жаду світла, правди та справедливості і до них шукає шляхів. Отже, варто працювати для цього народу, і ніяка праця не піде на марне.

Франко був практично першим українським письменником, який заробляв на життя літературною працею. Він писав українською, німецькою, польською, російською, болгарською, а володів 19 мовами. Тому багато своїх творів перекладав сам. За підрахунками науковців, опублікував понад 1150 статей польською мовою і близько 150 – німецькою. А загалом його творчий доробок склав близько 6000 творів - від віршів до повістей та публіцистики.

Патріотизм Франка проявляв ще тим, що любив носити вишиванки, яку вдягав і в будні, і на свята, тим самим ставши зачинателем нової моди – адже поєднав сорочку з українським орнаментом із європейським костюмом.

Таке поєднання зараз виглядає особливо символічним з огляду на прагнення України до ЄС. В останні роки воно стало взагалі мейнстрімом.

У 2018 році композиція «Стежечка» (на слова Івана Франка у авторській адаптації виконавиці) стала офіційним саундтреком українського історичного екшену «Крути 1918». Однойменний кліп, який побачив світ 22 січня 2018 року, складається з кадрів з фільму та окремо відзнятих планів з самою Христиною.

Продюсер фільму «Крути 1918» Андрій Корнієнко: Коли ми думали над музичною концепцією стрічки, зрозуміли, що в чоловічій історії нам вкрай необхідний жіночий голос, який би посилив драматургію. І першою, хто прийшла в голову, стала Христина Соловій, душа сучасної української пісні. Ми, творці фільму, радіємо, що в нас вийшла така плідна співпраця.

Христина Іванівна Соловій народилася 17 січня 1993 року в Дрогобичі в родині хорових диригентів. Батьки співачки познайомилися у Львівській національній музичній академії імені Миколи Лисенка. Олександра Стефанівна Соловій, мати співачки, викладає хор у старших класах Дрогобицької музичної школи. Батько, Іван Володимирович Соловій, був державним службовцем у відділі культури Дрогобицької міської ради. Бабуся, Ольга Євгенівна Скробало, упродовж тривалого часу працювала керівником ансамблю бандуристів.. В 11-річному віці Христина дізналася, що має на чверть лемківське походження. У 2011 році Христина закінчила музичну школу по класу фортепіано. Після переїзду з родиною до Львова ще три роки проспівала в хорі «Лемковина». Віковий діапазон учасників становив 50—80 років, тоді як Христині було всього 17. Участь у колективі дуже вплинула на затвердження її як особистості[

Батьки ніколи не наполягали, аби діти займалися лише музикою. Тому брат закінчив Львівську політехніку, а Христина — філологічний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка.

2013 року у виконанні Христини Соловій пролунала лемківська пісня «Горе долом ходжу» на телевізійному пісенному конкурсі «Голос країни» в Україні. Після виступу співачка потрапила в команду до українського продюсера Святослава Вакарчука.

Пісня «Стежечка» - Христина Соловій

Фото - Франко з дружиною

Одружився Франко з Ольгою Хоружинською. Вона народилася на Харківщині, була з заможної сім'ї, навчалася в Харківському інституті шляхетних панянок, потім закінчила вищі жіночі курси в Києві. Знала п'ять мов.

Коли до них завітав Франко, 21-річна дівчина захопилася ним. Вийшла заміж, незважаючи на те, що батьки були проти. Їхній шлюб називали возз'єднанням Сходу та Заходу, мрією всього українського народу. Проте щастя не було. Посаг дружини – а це 500 тисяч золотих рублів – одразу ж пішов на справи Франка. На ці кошти видавався заснований Іваном журнал “Житте і слово”, книжка “В поті чола”, збірка “З вершин і низин”. Окрім того, дружина писала статті, адаптувала українською іноземних авторів, допомагала чоловікові збирати український фольклор.

Ольга Хоружинська наполягла, щоб Франко у Відні захистив дисертацію, отримавши диплом доктора філософії. Але любові не було. В одному з листів Франко зізнався: «З теперішньою моєю жінкою я одружився без любові, а з доктрини, що треба ожентися з українокою (себто наддніпрянокою), і то більш освіченою курсисткою. Но то дарма”.

Найточнішу характеристику таких відносин Франко дав у вірші «Я не люблю тебе»

Пісня «Я не люблю»

Одружився Франко у 1886 році, потім народилося четверо дітей: Андрій, Тарас, Петро, Анна. Ольга була люблячою, доброю і турботливою матір'ю. Антоніна Трегубова писала: «Вона поклала в основу свого життя дати Франку оточення, сім'ю, де б він знаходив і фізичний, і моральний спокій; з дітей своїх викохала йому помічників, робітників та бесідників».

Довгий час сім'я жила на орендованих квартирах, аж поки у 1902 р. не збудували власний дім. В домі було весело - справжній зоопарк: черепаха, жаби, морські свинки. У підвалі Франко тримав кроликів, але найбільше любив собак, яких у нього було кілька. Франкові собаки любили гавкати, коли їм заманеться. Сусід Франка, Михайло Грушевський, неодноразово скаржився письменнику на його невихованих домашніх улюбленців, які не давали ночами поважному професору ані спати, ані працювати.

А ще були жваві діти, які голосно бавилися, постійно вигадували нові каверзи. Наприклад, поливали перехожих водою з балкона.

У Франковій родині культивувалося гасло “У здоровому тілі – здоровий дух”. Прикладом для дітей був сам Франко, який, окрім ранкових водних процедур, до старості вправлявся гантелями та любив довгі піші походи. Взимку подвір’я садиби заливали водою – і діти мали ковзанку. Також з’їжджали згори вулицею на лижах і санчатах. Діти Франка займалися гімнастикою, фехтуванням та лижварством, грали у футбол і теніс.

Рибальство – улюблене хобі Франка.. Найбільше любив ловити рибу сітками й саком, часто хапав її просто руками. Зображення риб прикрашали стіни кімнат у його віллі: їх він отримав у подарунок на Краєвій виставці у Львові, яка відбулася у 1894 році, бо назвав латиною всі види риб.

І все було б добре, якби одного разу Франко не побачив Целіну Зігмунтовську (Журовська).

Фото Целіна Зігмунтовська.

Вона працювала пошті, і щоб мати привід зайвий раз її побачити, Франко знову і знову писав сам собі листи і сам їх забирав. А їй він не подобався. Потім вона вийшла заміж, народила двох дітей, але швидко овдовіла. При цьому постійно зверталася до Франка за допомогою, і він не міг їй відмовити, врешті навіть поселив її з дітьми в своєму будинку, сказавши дружині, що Целіна - економка.

Франко захворів на ревматоїдний поліартрит, у 1908 йому паралізувало руки. Але він продовжував працювати. Затискав у паралізованій руці олівець чи перо, писав кожну літеру окремо, виводив тремтячою рукою. Спочатку йому допомагав син Андрій, але він помер у 26 років, Франко мусив наймати помічників.

Помер Іван Франко 28 травня 1916 року у Львові, де був похований на Личаківському кладовищі.

ФОТО - пам'ятник

Ярослав Грицак: Ми Франка поставили на пам'ятник і забронзували і йому поклоняємось, а бронзовий Франко – малоцікавий. Франко набагато цікавіший, як жива людина. Для багатьох людей він був просто символом, що можна щось таке робити, чого ніхто раніше не робив. Франко був таким собі Моцартом української політичної думки, української літератури. Тобто, мав відчуття такого трохи Моцарта, молодого і грайливого, якому все вдається, починаючи від політики, закінчуючи стосунками з жінками. Власне про це йдеться: зробити з Франка живу людину і показати, як живу людину з певними недоліками, бо він був дуже людський. Неймовірно обдарована людина і мені шкода, що ми його так забронзували», – Ярослав Грицак.

Але, як бачите, сучасних музикантів приваблює не «Вічний революціонер», а поет, який створює тексти, як-то кажуть, про вічне. Одним з таких ми і завершимо нашу розповідь

[Пісня «Ой, ти, дівчина...»](#)

Примітка. Якщо потрібна консультація, звертайтеся до автора.

Моб. 093-805-42-53

Галяс Олександр Васильович.